

Джерело: Письменний В.В. Двоєдинство проблеми сплати податків: громадянський обов'язок чи суспільна необхідність? // Перспективи розвитку фінансової системи України: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. 19–20 квіт. 2012, м. Тернопіль. – Тернопіль: ТНЕУ, 2012. – С. 345–347.

Письменний Віталій

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль

ДВОЄДИНСТВО ПРОБЛЕМИ СПЛАТИ ПОДАТКІВ: ГРОМАДЯНСЬКИЙ ОБОВ'ЯЗОК ЧИ СУСПІЛЬНА НЕОБХІДНІСТЬ?

Податки – це плата за можливість жити в цивілізованому суспільстві. Ця ексцентрична фраза закарбувалася у свідомості не тільки пересічних американців, а й переважної більшості мешканців країн, що слідує за демократичними традиціями врядування. Незважаючи на надмірне податкове навантаження, процес оподаткування ними розглядається як суспільно корисна дія, позаяк податковий механізм за кордоном побудований таким чином, що кожен громадянин, справляючи податкові платежі, відчуває рух грошових коштів через усі ланки бюджетної системи, їх розподіл, перерозподіл та використання. Іншими словами, сплата податків тісно пов'язана з процесом надання суспільно значимих благ і послуг, який теоретики податкових фінансів тлумачать базовою домінантою оподаткування «послуги – оплата».

Щоправда, розглядаючи зміст податку, необхідно відзначити про відсутність у ньому цільового призначення. Як прикладна категорія, він являє собою обов'язковий, безвідплатний, безповоротний і безумовний платіж, у результаті чого спроби отримати взаємін суспільно значимі блага та послуги не мають практичного втілення. Обґрунтовуючи теорію поворотної послуги, слід позбутися прагматичних думок, а розглядати процес оподаткування з позиції фінансового забезпечення суспільного добробуту. Адже наповнення бюджету відбувається за рахунок сплати податків й інших джерел, які були б достатніми для фінансування економічних і соціальних програм, фактично не має. Тому роль податків у формуванні громадянського суспільства має зростати, а ідеологія платників – змінена в напрямі до усвідомлення необхідності їх сплати.

Положення Конституції будь-якої суверенної держави наголошують на обов'язку сплати податків, який прирівнюється до таких основоположних засад функціонування демократичної держави як захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності, шанування її державних символів тощо [1, с. 21–22]. Однак, навіть в суспільстві сучасного зразка процес оподаткування досить часто розглядається як крадіжка з боку держави.

Автентичне походження даної гіпотези пов'язане з механічним і психологічним примусом, інакше кажучи, позбавленням громадян доходу або права власності на користь уряду. Тому достатньо тривалий проміжок часу податкові платежі вважали великим злом, до них доводилося привертати увагу тимчасово, за наявності особливих умов або коли не було альтернативних способів фінансувати видатки.

Крім того, будь-які нововведення в податковій сфері завжди зустрічали спротив з боку платників, які оголошують нову фіскальну політику нерозумною або несправедливою. Як писав американський дослідник Ч. Адамс, схожість між збирачами податків та грабіжниками виникає із самого змісту слова «податок», що означає вилучення силою [2]. Поза всяким сумнівом, у чомусь він має рацію, адже ідеальних податків не існує, тому до цього дня податкова творчість демократичних урядів і тоталітарних режимів не припиняється у всіх країнах світу. При цьому законодавча та виконавча гілки влади намагаються віднайти таку архітектуру податкової системи, яка дозволила б мобілізувати до бюджету обсяг коштів, достатній для фінансування суспільно значимих благ та послуг, не пригнічуючи динамічного розвитку економіки.

Таким чином, кожен громадянин країни з демократичним поступом у майбутнє повинен усвідомлювати необхідність сплати податків. Будучи конституційним обов'язком, даний процес має утвердитись у світогляді платників як засіб забезпечення суспільного добробуту, а не бути способом зменшення їх доходів. Натомість під час справляння податкових платежів може виникнути ситуація, яка в економічній теорії іменується проблемою «безбілетного пасажира». Тобто оподаткування доходів чи майна за складною прогресією стає несправедливим по відношенню до різних верств населення, оскільки стягуючи високі податки, тим самим оплачуються видатки соціально незахищених громадян. Зрештою, податковий платіж та принцип еквівалентності не можуть бути суміжними явищами податкових систем сучасного зразка.

Підсумовуючи, необхідно наголосити на подальших наукових пошуках у відповідні на питання громадянського обов'язку чи суспільної необхідності сплати податків. Ґрунтовне вивчення джерел з податкових фінансів минулого та сучасності дало змогу з'ясувати, що дискусійність наукових поглядів проявляється в різнобічності трактування їх ролі та значення в соціально-економічному житті демократичної держави. Поміж цим, у наукових колах по-різному оцінюється співставлення податкового навантаження з кількісними та якісними параметрами наданих суспільно значимих благ і послуг. Тому сьогодні принципово важливо знайти оптимальну рівновагу в процесі реалізації фіскальної політики держави, в основу якої слід покласти перевірені багатолітнім досвідом податкових систем зарубіжних країн фундаментальні домінанти оподаткування.

Список літератури:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К. : «Феміна», 1996. – 64 с.
2. Налоги от «А» до «Я» (опыт России) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nalogovy-mir.ru/nalogi-ot-a-do-ya-opyt-rossii-stati-nalogi-finansovyj/>. – Назва з екрана.